Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 5, 2019, p. 2013-2030

DOI: 10.29228/TurkishStudies.32672

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 26.08.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 15.10.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (06.10.2019)-Referee 2 (04.09.2019)

This article was checked by iThenticate.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZ-YETERLİK İNANCI KAYNAKLARI VE YAŞAMA DOYUMLARININ İNCELENMESİ

Elif AKDEMİR - Birsen GÜNERİ** - Mümine AKCAALAN****

ÖZ

Öğretmen, toplumun biçimlenmesinde en büyük payı olan eğitim unsurudur. Bu nedenle, öğretmenin niteliği, eğitim sisteminin başarısı için önemli bir etkidir. Öğretmenin niteliğinin aldığı akademik eğitimin yanında kişisel özellikleri ile de şekillenmektedir. Bu kişisel özelliklerden biri olan öğretmen öz yeterlik inancı öğrencilerin öz-yeterlik inancını, motivasyonunu ve başarısını etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumları incelenmiştir. Ayrıca, çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumlarına yönelik görüşlerinin cinsiyet ve bölüme göre farklılık gösterip göstermediği de araştırılmıştır. Bu çalışma betimsel bir araştırmadır. Araştırma, 2018-2019 bahar döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi son sınıfların okuyan 271 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak Yaşam Doyumu Ölçeği ve Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynaklarını Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Toplanan verilere göre öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından dolayı yaşantılar hariç performans başarıları, psikolojik durum ve sözel ikna ile yaşam doyumlarına yönelik görüşlerinin kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının psikolojik durum ve yaşam doyumlarına ilişkin görüşlerinin okudukları bölüme göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Son olarak, öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile en güçlü korelasyonu gösteren kaynak psikolojik durum olurken; diğer üç kaynak ile yaşam doyumu arasında pozitif ve düşük seviyede anlamlı ilişki saptanmıştır. Çalışmada sadece

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, E-posta: akdemirelif@gmail.com

** İngilizce Öğretmeni, MEB, E-posta: guneribirsan@hotmail.com

*** Sınıf Öğretmeni, MEB, E-posta: m.akcaalan@hotmail.com

nicel veriler ile inceleme yapılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda nitel veriler sonuçların derinlemesine incelemesi yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Öz Yeterlik İnancı Kaynakları, Yaşam Doyumu, Öğretmen Adayları

INVESTIGATION OF PROSPECTIVE TEACHERS' SOURCES SELF-EFFICACY BELIEF AND LIFE SATISFACTION

ABSTRACT

Teacher is the most important element of education in the formation of society. Therefore, the quality of the teacher is an important factor for the success of the education system. The quality of the teacher is shaped by the personal characteristics as well as the academic education it receives. Teacher self-efficacy belief, which is one of these personal characteristics, has the potential to affect students' self-efficacy beliefs, motivation and success. In this study, self-efficacy belief sources and life satisfaction of prospective teachers were examined. In addition, in the study, it was investigated whether the opinions of teacher candidates about self-efficacy belief sources and life satisfaction differ according to gender and department. This study is a descriptive study. The study was conducted with 271 prospective teachers studying in the last year of the education faculty of a state university in the spring term of 2018-2019. Life Satisfaction Scale and Self-Efficacy Belief Sources of Teacher Scale were used as data collection tools. According to the collected data, it was determined that the opinions of the prospective teachers about self-efficacy beliefs except performance, psychological status, verbal persuasion and life satisfaction showed a significant difference in favor of female teacher candidates. However, it was found that the opinions of the prospective teachers about psychological status and life satisfaction differed according to the department they read. Finally, the most powerful correlation with the life satisfaction of the preservice teachers was the psychological state; a positive and low level of significant correlation was found between the other three sources and life satisfaction. In the study, only quantitative data were analyzed. In the future studies, qualitative data should be examined in depth.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Teacher is the most important element of education in the formation of society. Therefore, the quality of the teacher is an important factor for the success of the education system. The quality of the teacher is shaped by the personal characteristics as well as the academic education it receives. Teacher self-efficacy belief, which is one of these personal characteristics, has the potential to affect students' self-efficacy beliefs, motivation and success.

Literature Review

When the concept of life satisfaction, which covers the processes related to individuals' personal life orders and quality of life, is considered for teachers; It is seen that variables such as economic status, occupational status, conditions of the environment and expectations levels are factors affecting teachers' life satisfaction, and therefore, the ways in which job satisfaction and professional burnout levels perceive affect teachers' life satisfaction. The concept of life satisfaction explains the level of attainment of the goals set by the individual (Özer and Karabulut 2003). It can be mentioned that there is a positive relationship between self-efficacy belief and life satisfaction (Telef, 2011), based on the discourse that individuals with high self-efficacy beliefs have competencies to cope with difficult and stressful conditions.

When the relevant literature is examined, it is seen that the life satisfaction of university students is examined by foreign studies (Chow, 2005; Moller, 1996; Paolini, Yanez and Kelly, 2006); self-efficacy, job satisfaction, burnout (Telef, 2011); problem solving skills (Kabasakal and Uz-Baş, 2013); attitude towards teaching profession (Şahin, Zade & Direk, 2009); emotional intelligence (Ergin, Kaynak, Pinarçik and Arslan, 2013); hopelessness levels, job satisfaction, self-efficacy perceptions (Şahin & Açar, 2014); happiness, optimism, meaning of life (Demir and Murat, 2017). Knowing the structures related to life satisfaction of pre-service teachers as well as on-the-job teachers is important for prospective teachers who will serve as teachers in the future.

Method

In this study, self-efficacy belief sources and life satisfaction of prospective teachers were examined. In addition, in the study, it was investigated whether the opinions of teacher candidates about self-efficacy belief sources and life satisfaction differ according to gender and department. This study is a descriptive study. The study was conducted with 271 prospective teachers studying in the last year of the education faculty of a state university in the spring term of 2018-2019. Life Satisfaction Scale and Self-Efficacy Belief Sources of Teacher Scale were used as data collection tools.

Findings and Discussion

In line with the findings of the study, it was concluded that all four sources were effective in the formation of self-efficacy beliefs of prospective teachers. Similarly, the study results of Shearn (2007), Can (2015) and Akcaalan (2018) show that all four sources identified increase teacher candidates' self-efficacy beliefs. According to the findings obtained from this study, the highest level of self-efficacy beliefs are performance achievements, psychological status, verbal persuasion and indirect experiences.

According to the average score of life satisfaction of teacher trainees, it is understood that their opinions about life satisfaction are close to medium level. Studies show that life satisfaction decreases with age and that young people experience positive and negative emotions more intensively. According to the age group of the students (18-24 years of age), living spaces that affect life satisfaction are listed as friendship, family and hobbies (Cutler, 1979; Act: Köker, 1991, 21-23). In these

areas, although it is positively affecting the life satisfaction levels of the prospective teachers in meeting their expectations in terms of their position, it may negatively affect the level of life satisfaction of the anxiety of being a senior student.

Consistent with another finding of the study; While there is no difference in terms of gender of the indirect experiences source about the contribution of teacher candidates to self-efficacy beliefs; It was seen that female teacher candidates stated that their performance success, verbal persuasion and psychological state resources increased their self-efficacy beliefs more. In a similar study by Akcaalan (2018), it was concluded that the sources of self-efficacy beliefs of female and male teacher candidates did not differ according to gender. It is important that the studies to be done on this subject allow more findings.

Prospective teachers' performance achievements, indirect experiences, verbal persuasion sources and life satisfaction were positively low; and a significant positive correlation was found between the source of psychological state. According to this, it was found that the source showing the strongest correlation with life satisfaction of teacher trainees was the source of psychological status. Studies on life satisfaction show that there are many stress factors in students' educational lives and that they negatively affect life satisfaction, psychological endurance and general well-being levels (Moran & Hughes, 2006; Akt: Çelik, Sanberk & Deveci, 2017, 656). Therefore, it can be concluded that positive mood will affect life satisfaction positively. This result may also explain that the source of psychological status is the strongest positive correlation with life satisfaction. Çelik, Sanberk and Deveci (2017) concluded that there was a positive relationship between life satisfaction and psychological endurance in a similar study conducted with prospective teachers.

Conclusion

When the relationship between teacher candidates 'self-efficacy beliefs and life satisfaction was examined, a relationship was found between the teacher candidates' four sources of self-efficacy beliefs and life satisfaction. Accordingly, life satisfaction can be increased by having successful experiences during teaching profession practices, observing the successful practices of classmates and counselors, hearing encouraging words by counselor teachers and friends, and feeling comfortable and happy with these pre-service practices and increasing self-efficacy beliefs. The findings of both studies support each other. In the study, only quantitative data were analyzed. In the future studies, qualitative data should be examined in depth.

Keywords: Sources of Self-Efficacy Belief, Life Satisfaction, Prospective Teachers

Giriş

Öğretmen, toplumun biçimlenmesinde en büyük payı olan eğitim unsurudur. Bu nedenle, öğretmenin niteliği, eğitim sisteminin başarısı için önemli bir etkidir. Öğretmenin niteliğinin aldığı akademik eğitimin yanında kişisel özellikleri ile de şekillenmektedir. Bu kişisel özelliklerden biri olan *öğretmen öz yeterlik inancı*; aynı zamanda öğrencinin öz-yeterlik inancını, motivasyonunu ve başarısını etkileyen bir kavramdır (Tschannen-Moran, Hoy ve Hoy, 1998).

Öğretmen öz yeterlik inancı kavramı, öğretmenin zor öğrencilerle çalıştığı koşullarda bile öğrenci katılımı ve öğrenmesine dair istendik sonuçlar kazandırma yeteneğiyle ilgili yargısını gösterir (Tschannen Moran ve Woolfolk Hoy, 2001). Başka bir ifadeyle; yeteneklerinin öğrencilerde olumlu değişiklikler gerçekleştirebileceğine dair inancıdır (Gibson ve Dembo, 1984). Sosyal-bilişsel teoriye dayanan bir kavram olarak öğretmen yeterliği, verilen eğitimsel hedeflere ulaşmak için gereken eylemleri planlama, düzenleme ve gerçekleştirme yeteneğine ilişkin öğretmenin kişisel inancı olarak ifade edilebilir (Skaalvik ve Skaalvik, 2009).

Bandura (1994), *performans başarıları, dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve psikolojik durum* olarak isimlendirilen dört kaynağın bireyin öz yeterlik inancının oluşmasını sağladığını ifade etmiştir. Bireyin doğrudan kendi eylemlerinin sonucu oluşan deneyimlerini ifade eden *performans başarıları*, Bandura'ya (1997) göre öz yeterlik inancının en etkili kaynağıdır. Tamamladığı eylemlerin başarılı olduğuna inanan bireyin, benzer eylemleri yerine getirmek için güveni artmakta, dolayısıyla da olumlu öz yeterlik inancı edinmiş olmaktadır. *Dolaylı Yaşantılar* olarak adlandırılan ikinci kaynak, bireyin başkalarını gözlemleme tecrübelerine dayanmaktadır. Birey, performansını, yeteneklerini gözlediği diğer bireylerin performansına göre kıyaslayarak kendi ile ilgili bir yargıya varır. Kendi ile benzer özelliklere sahip olan kişilerin başarılı olduğunu gözlemleyen bireyin, benzer etkinliklerde başarılı olabileceğine inancı artar (Bandura, 1994). Bireyin başkalarından edindiği sözlü ve toplumsal inançlar, öz yeterlik inancının *sözel ikna* olarak adlandırılan kaynağını oluşturur. Bireye bir görevi başarıyla gerçekleştirecek yeteneklere sahip olduğu ifade edildiğinde, o görevi başarmaya dönük çaba gösterme davranışı içinde olur (Palmer, 2006). *Psikolojik durum* kaynağı ise; yorgunluk, kaygı, gerginlik gibi fizyolojik ve duygusal durumları içeren kaynaktır. Olumlu ruh haline sahip olmanın bireyin öz yeterlik inancını artırdığı, tersi durumların da öz yeterlik inancını azalttığı bilinmektedir (Bandura, 1994). Sayılan bu dört kaynağın her biri, öğretmenlerin öz yeterlik inançlarını belirleyen etkenler arasında yer alır.

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları, onların eğitim ortamına ait genel yaklaşımlarını belirler, öğrenme ortamı hazırlama görevlerine temel oluşturur ve sınıflarındaki akademik çalışmaları nasıl yapılandırdıklarını belirler (Bandura, 1993). Öz yeterlik inançları güçlü olan öğretmenler, çaba, gayret ve güven gibi spesifik davranışlar sergileme eğilimindedirler. Öğretme zamanını farklı kullanırlar, öğrencilerinin öğrenmelerini sağlamak için daha çok vakit harcarlar; yeteneği az olan öğrenciler başta olmak üzere tüm öğrencilerine daha sorumlu ve samimi davranışlar gösterirler (Lewandowski, 2005, 26). Aynı zamanda, otoriter kontrolden çok ikna edici olma ve öğrencilerin akademik öz denetimlerini ve gerçek ilgilerini geliştirmeye yardım etmeye meyillidirler. Öz yeterlik inançları düşük öğretmenlerin ise sınıf yönetimine dair yeteneklerine güvenleri azdır. Kısıtlayıcı ve cezalandırıcı katı düzenlemelerle sınıf kontrolüne başvurmaları olasıdır. Ceza ve dış pekiştiricilere dayalı bir yönelime sahiptirler. Öğretimle ilgili olmayan işler zamanlarının çoğunu alır. Aile ve çevreden gelen olumsuz etkilerin, motivasyonu olmayan öğrencilere ulaşmada, öğretmenin etki düzeyini ciddi ölçüde sınırlandırıldığına inanırlar ve öğrenci başarısızlıklarını eleştirirler (Bandura, 1993).

Öz yeterlik inançları düşük olan ve öz yeterlik inançları yüksek olan öğretmenlerin, eğitim anlayışları ve öğrenme ortamlarındaki yaklaşımlarında olduğu gibi akademik ve mesleki stres unsurları ile karşılaştıkları durumlara yaklaşımları arasında da farklılıklar vardır (Bandura, 1997). Öz yeterlik inancı düşük olan öğretmenlerin, öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde iş stresi yaşadıkları ve iş doyumları seviyelerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Klassen, Tze, Betts ve Gordon, 2011).

Bireylerin kendilerine ve yeteneklerine duydukları inanç onların duyuşsal, bilişsel ve davranışsal birçok yönünü etkiler. Bireylerin öz yeterlik inançları yaşam doyumlarını etkileyebilir. Yaşam doyumunu bilişsel ve yargılayıcı bir süreci ifade eder. Bireyin belirlediği bir takım kriterlere göre tüm yaşamı hakkındaki hoşnut olma durumu olarak tanımlanabilir (Diener ve diğerleri, 1985).

Bireylerin kişisel yaşam düzenleri ve yaşam kaliteleri ile ilgili süreçleri kapsayan yaşam doyumu kavramı öğretmenler açısından ele alındığında; ekonomik durum, mesleki statü, çalışılan çevrenin şartları ve beklenti seviyeleri şeklindeki değişkenlerin öğretmenlerin yaşam doyumlarına etki eden unsurlar olduğu, dolayısıyla da iş doyumları ile mesleki tükenmişlik seviyelerini algılayış şekillerinin, öğretmenlerin yaşam doyumlarını etkilediği görülmektedir. Yaşam doyumu kavramı, kişinin belirlediği hedeflere ulaşip ulaşamama düzeyini açıklamaktadır (Özer ve Karabulut 2003). Öz-yeterlik inancı yüksek kişilerin zor ve stresli koşullarla baş etmeye yönelik yeterliklere sahip oldukları söyleminden hareketle, öz yeterlik inancı ile yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişkinin varlığından söz edilebilir (Telef, 2011).

İlgili alan yazın incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarını inceleyen yurt dışı çalışmaların (Chow, 2005; Moller, 1996; Paolini, Yanez ve Kelly, 2006) yanı sıra, öğretmen adaylarının yaşam doyumlarını, tükenmişlik (Şahin, 2008); öz yeterlik, iş doyumu, tükenmişlik (Telef, 2011); problem çözme becerileri (Kabasakal ve Uz-Baş, 2013); öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum (Şahin, Zade ve Direk, 2009); duygusal zekâ (Ergin, Kaynak, Pınarcık ve Arslan, 2013); umutsuzluk düzeyleri, iş doyumları, öz yeterlik algıları (Şahin ve Açar, 2014); mutluluk, iyimserlik, yaşam anlamı (Demir ve Murat, 2017) ile ilişkilendirildiği yurt içi çalışmalar bulunmaktadır. İş başındaki öğretmenlerin yanı sıra hizmet öncesi dönemdeki öğretmenlerin de yaşam doyumları ile ilişkili yapıların bilinmesinin gelecekte öğretmen olarak görev yapacak öğretmen adayları için önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını oluşturan kaynaklar ile yaşam doyumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu genel amaç doğrultusunda, aşağıdaki araştırma soruları incelenmiştir:

1. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumlarına ilişkin ortalama puanları hangi düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumu puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı değişmekte midir?
3. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumu puan ortalamaları bölüme göre anlamlı değişmekte midir?
4. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ile yaşam doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırma, geçmişte olmuş veya var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan bir modeldir (Karasar, 2015). Ayrıca, bu çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumları arasında anlamlı ilişki olup olmadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu yönüyle çalışmanın modeli ilişkisel tarama modelidir (Karasar, 2015).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesinde 4. sınıfta öğrenim gören 415 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışmada evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Dönem sonu olması nedeniyle sınıf mevcutlarında eksikler olmuştur ve bazı öğrenciler de çalışmaya katılmak istememiştir. Çalışmanın örneklemi 271 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen adaylarının demografik özellikleri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	176	64.9
	Erkek	95	35.1
Bölüm	Sınıf Ö.	63	23.2
	Fen Bilgisi Ö.	24	8.9
	Türkçe Ö.	33	12.2
	Okul Öncesi Ö.	38	14.0
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	9.6
	İlköğretim Mat. Ö.	18	6.6
	Özel Eğitim Ö.	14	5.2
	Rehberlik ve Psikolojik Dan.	55	20.3

Tablo 1’de yer alan değerlere göre, katılımcıların yarısından fazlası (%64.9) kadın diğerleri ise (%44,6) erkek öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adayları bölüme göre incelendiğinde en fazla Sınıf Öğretmenliğinde (%23.2), daha sonra sırasıyla Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (%20.3), Okul Öncesi (%14.0) Türkçe (%12.2) Sosyal Bilgiler (%9.6), Fen Bilgisi (%8.9), İlköğretim Matematik (%6.6) ve Özel Eğitim (%5.2) bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının çalışmaya katıldığı anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri “Öğretmen Adaylarına Yönelik Öz-Yeterlik İnancı Kaynaklarını Belirleme Ölçeği” ve “Yaşam Doyum Ölçeği” ile elde edilmiştir.

Öğretmen Adaylarına Yönelik Öz Yeterlik İnancı Kaynaklarını Belirleme Ölçeği

Arsalan ve Akcaalan (2017) tarafından öğretmen adaylarının öz-yeterlik inancı kaynaklarını belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçek dört alt boyuttan ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri beşli likert tipi değerlendirme seçeneklerine (çok artırır için 5 puan, oldukça artırır için 4 puan, orta düzeyde artırır için 3 puan, biraz artırır için 2 puan, hiç artırmaz için 1 puan) sahiptir. Ölçeğin geliştirme çalışmasındaki Cronbach Alfa (α) güvenirlik katsayısı performans başarıları için 0.79, dolaylı yaşantılar için 0.78, sözel ikna için 0.91 ve psikolojik durum için 0.88 şeklinde hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa (α) güvenirlik katsayısı performans başarıları için 0.85, dolaylı yaşantılar için 0.80, sözel ikna için 0.91 ve psikolojik durum için 0.91 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği

Diener ve diğerleri (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeğinin (The Satisfaction With Life Scale) Türkçeye çevrilmesi ve uyarlanması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Yaşam doyumu ölçeği, bireylerin yaşamlarından aldıkları doyumu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek likert tarzı 7 dereceli (hiç uygun değil: 1 - çok uygun: 7puan) olan 5 maddeden oluşmaktadır. Yaşam doyumu ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan ise 5’tir. Ölçekten alınan puanın düşük olması yaşam doyumunun düşük olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. Diener ve diğerleri (1985) ölçeğin Cronbach Alfa (α) güvenirlik katsayısını 0.87 olarak, ölçüt bağımlı geçerliğini 0.82 ve Köker (1991) ise güvenirlik katsayısını 0.85 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa (α) güvenirlik katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya ilişkin veriler katılımcılarca doldurulan Öğretmen Adaylarına yönelik Öz Yeterlik İnancı Kaynaklarını Belirleme Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği’ nin tek zamanlı olarak dersler

öncesinde Eğitim Fakültesi öğrencilerine uygulanması ile elde edilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce, araştırmacılar tarafından öğrencilere, araştırmanın amacı ve ölçme araçlarının yanıtlanmasına ilişkin açıklamalar yapılmış ve uygulama esnasında öğrencilerden gelen sorular yanıtlanarak, gerektiğinde ek açıklamalar yapılmıştır. Uygulama süresi yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Bu çalışmada analizler için öncelikle değişkenlerin dağılımının normalliği incelenmiştir. Katılımcı sayısı 50’den büyük olduğu için Kolmogorov - Smirnova normallik testi (Büyüköztürk, 2006, 42) yapılmış ve verilere ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2,00 ile +2,00 arasında olup olmadığına bakılmıştır (George ve Mallery, 2010). Çalışmada yer alan değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2,00 ile +2,00 arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Çalışmada araştırma sorularının incelenmesinde betimsel istatistiklerden aritmetik ortama ve standart sapma değerleri incelenmiştir. Çalışmada kullanılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inancı kaynaklarını belirleme ölçeği dört alt boyuttan ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri beşli likert tipi (5- çok artırır, 4- oldukça artırır, 3- orta düzeyde artırır, 2- biraz artırır ve 1- hiç artırmaz) değerlendirme seçeneklerine sahiptir. Analizlerde elde edilen puan ortalamalarına göre ölçek düzeylerine ilişkin yorumlamalar yapılmıştır. Ayrıca çoklu varyans analizi (MANOVA) ve Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayı hesaplanarak veri analizinde kullanılmıştır. Veri analizi için SPSS 20 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın alt problemleri ve bunlara ilişkin bulgular ve yorumlar bu bölümde sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumlarına ilişkin ortalama puanları ne düzeydedir?

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumlarına ilişkin görüşlerine ilişkin betimsel istatistik analiz sonuçları Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyumlarına İlişkin Betimsel İstatistik

Değişkenler	$\bar{X}$	Ss	Min	Max
Performans Başarıları	4.24	0.75	1.00	5.00
Dolaylı Yaşantılar	3.54	0.85	1.00	5.00
Sözel İkna	3.74	1.02	1.00	5.00
Psikolojik Durum	4.18	0.81	1.00	5.00
Yaşam Doyumu	4.74	1.17	1.00	7.00

Tablo 2, öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından performans başarılarına ilişkin puanlarının aritmetik ortalamasının 4.24 ve standart sapmasının 0.75 olduğunu göstermektedir. Sonuçlara göre, öğretmen adaylarının performans başarılarına ilişkin puanları “çok artırır” düzeyindedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından dolaylı yaşantılara ilişkin puanlarının aritmetik ortalamasının 3.54 ve standart sapmalarının 0.85 olduğu hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının sınıf arkadaşlarının da başarıları olduklarını ve bu başarılarından dolayı ödüllendirildiklerini görmelerinin onların öz yeterlik inançlarını olumlu etkilemektedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından sözel iknaya ilişkin puanlarının aritmetik ortalaması 3.74 ve standart sapması 1.02’dir. Bu değer, “oldukça artırır” düzeyindedir. Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının öğretmenleri ve aileleri tarafından başarılı olacakları yönünde sözlü olarak desteklenmelerinin öz yeterlik inançlarına olan etkisi olumlu yöndedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından psikolojik duruma ilişkin puanlarının aritmetik ortalamasının 4.18 ve standart sapma 0.81 ile “oldukça artırır” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, öğretmen adaylarının kendilerini mutlu ve rahat hissetmelerinin öz yeterlik inançlarını artırdığı anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının yaşam doyumlarına ilişkin puanlarının aritmetik ortalaması 4.74 ve standart sapmasının 1.17 olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam doyum ölçeği 7’li likert tipi ölçek olduğu için bu değer, “Biraz uygun” aralığına denk gelmektedir. Elde edilen bulguya göre, öğretmen adaylarının yaşamlarının ideallerine orta düzeye yakın, yaşam koşullarının ve hoşnutlukları ise orta düzeydedir. Ayrıca, öğretmen adaylarının şu ana kadar istediklerinden bazılarını elde ettiklerini ve yaşamlarına ilişkin bazı şeyleri değiştirmeyi istediklerini ifade ettikleri yorumu yapılabilir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumu puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı değişmekte midir?

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyum puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı değişmekte midir? Sorusunu incelemek için kullanılan çoklu varyans analizi (MANOVA) sonuçları Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumu puan ortalamaları cinsiyete göre değişimi

Kaynak	Değer	F	P
Cinsiyet (Wilk’s Lambda)	0.937	3.567	0.00*

*p< .05

Tablo 3 öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyum puan ortalamalarının cinsiyet bakımından anlamlı olarak farklı olduğunu (Wilks Lambda (λ)= 0.937, $F_{(1,269)}=3.567$, $p < 0.05$) saptanmıştır.

Gruplar arasındaki bu farkın hangi bağımlı değişkende meydana geldiğini belirleyebilmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyumlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Değişimi

Değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	F	p	Fark
Performans Başarıları	Kadın	176	4.34	0.67	1-269	9.32	0.00*	K>E
	Erkek	95	4.05	0.85				
Dolaylı Yaşantılar	Kadın	176	3.58	0.85	1-269	1.16	0.28	-
	Erkek	95	3.46	0.87				
Sözel İkna	Kadın	176	3.87	1.00	1-269	8.26	0.00*	K>E
	Erkek	95	3.50	0.99				
Psikolojik Durum	Kadın	176	4.47	0.77	1-269	6.34	0.01*	K>E
	Erkek	95	4.01	0.85				
Yaşam Doyumu	Kadın	176	4.89	1.15	1-269	8.88	0.01*	K>E
	Erkek	95	4.45	1.17				

* p < 0.05.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından performans başarılarına ilişkin puan ortalamalarına göre kadın öğretmen adaylarının performans başarıları puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.34$; $SS = 0.67$) ile erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.05$; $SS = 0.85$) arasında kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark vardır ($F_{(1,269)} = 9.32$, $p < 0.05$).

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından dolayı yaşantılara ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının dolaylı yaşantılar puan ortalamaları ($\bar{X} = 3.58$; $SS = 0.85$) ile erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları ($\bar{X} = 3.46$; $SS = 0.87$) arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{(1,269)} = 1.16$, $p > 0.05$).

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından sözel iknaya ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının sözel ikna puan ortalamaları ($\bar{X} = 3.87$; $SS = 1.00$) ile erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları ($\bar{X} = 3.50$; $SS = 0.99$) arasında kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(1,269)} = 8.26$, $p < 0.05$).

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından psikolojik duruma ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının psikolojik durum puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.47$; $SS = 0.77$) ile erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.01$; $SS = 0.85$) arasında kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(1,269)} = 6.34$, $p < 0.05$).

Öğretmen adaylarının yaşam doyum puanları incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının yaşam doyumlarına ilişkin puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.89$; $SS = 1.15$) ile erkek öğretmen adaylarının puan ortalamaları ($\bar{X} = 4.45$; $SS = 1.17$) arasında kadın öğretmen adayları lehine anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(1,269)} = 8.88$, $p < 0.05$).

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyum puan ortalamaları bölümüne göre anlamlı değişmekte midir?

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyum puan ortalamaları okudukları bölüme göre anlamlı değişmekte midir? sorusunu incelemek üzere çoklu varyans analizi (MANOVA) yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyum Puanlarının Bölümlere Göre Değişimi

Kaynak	Değer	F	P
Bölüm (Wilk's Lambda)	0.821	1.500	0.03*

* $p < .05$

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyum puan ortalamalarının bölüm değişkeni bakımından anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (Wilks Lambda (λ)= 0.821, $F_{(1,269)} = 1.500$, $p < 0.05$). Gruplar arasındaki bu farkın hangi bağımlı değişkende meydana geldiğini belirleyebilmek amacıyla değişkenler arasındaki tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyum İlişkin Puan Ortalamalarının Bölüme Göre Değişimi

Değişken	Bölüm	N	$\bar{X}$	S	Sd	F	P	Fark
Performans Başarıları	Sınıf Ö.	63	4.17	0.09				
	Fen Bilgisi Ö.	24	4.43	0.15				
	Türkçe Ö.	33	4.27	0.13				
	Okul Öncesi Ö.	38	4.51	0.12	1-263	1.68	0.11	-
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	4.29	0.15				
	İlköğretim Mat. Ö.	18	4.26	0.18				
	Özel Eğitim Ö.	14	4.11	0.20				
	Rehber ve Psi.Dan.	55	4.03	0.10				
Dolaylı Yaşantılar	Sınıf Ö.	63	3.52	0.11				
	Fen Bilgisi Ö.	24	3.51	0.17				
	Türkçe Ö.	33	3.52	0.15				
	Okul Öncesi Ö.	38	3.73	0.14	1-263	1.05	0.39	-
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	3.71	0.17				
	İlköğretim Mat. Ö.	18	3.43	0.20				
	Özel Eğitim Ö.	14	3.77	0.23				
	Rehber ve Psi.Dan.	55	3.33	0.11				
Sözel İkna	Sınıf Ö.	63	3.70	0.13				
	Fen Bilgisi Ö.	24	4.02	0.21				
	Türkçe Ö.	33	3.84	0.17				
	Okul Öncesi Ö.	38	3.92	0.16	1-263	1.19	0.31	-
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	3.80	0.19				
	İlköğretim Mat. Ö.	18	3.84	0.24				
	Özel Eğitim Ö.	14	3.63	0.27				
	Rehber ve Psi.Dan.	55	3.45	0.14				
Psikolojik Durum	Sınıf Ö.	63	4.12	0.10				
	Fen Bilgisi Ö.	24	4.25	0.16				
	Türkçe Ö.	33	4.40	0.14				
	Okul Öncesi Ö.	38	4.44	0.13	1-263	2.94	0.00*	1,2,3,4,5,6>8
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	4.25	0.15				
	İlköğretim Mat. Ö.	18	4.35	0.19				
	Özel Eğitim Ö.	14	4.14	0.21				
	Rehber ve Psi.Dan.	55	3.80	0.11				
Yaşam Doyumu	Sınıf Ö.	63	4.64	0.14				
	Fen Bilgisi Ö.	24	4.61	0.23				
	Türkçe Ö.	33	5.13	0.20				
	Okul Öncesi Ö.	38	5.08	0.18	1-263	2.38	0.02*	3>1,5,6 4>5,6 8>5
	Sosyal Bilgiler Ö.	26	4.14	0.22				
	İlköğretim Mat. Ö.	18	4.41	0.27				
	Özel Eğitim Ö.	14	4.71	0.31				
	Rehber ve Psi.Dan.	55	4.84	0.15				

Not: 1. Sınıf Ö., 2. Fen Bilgisi Ö., 3. Türkçe Ö., 4. Okul Öncesi Ö., 5. Sosyal Bilgiler Ö., 6. İlköğretim Mat. Ö., 7. Özel Eğitim Ö., 8. Rehber ve Psi.Dan.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından performans başarıları puan ortalamaları incelendiğinde öğrencilerin performans başarıları puan ortalamalarında okudukları bölüme göre anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F_{(1,263)}=1.68$, $p>0.05$).

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından olan dolaylı yaşantılar puan ortalamaları incelendiğinde öğrencilerin dolaylı yaşantılar puan ortalamalarında okudukları bölüme göre anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{(1,263)}=1.05$, $p>0.05$). Bütün bölümlerdeki öğretmen adaylarının sınıftakilere göre başarı performanslarının onların öz yeterlik inançlarını benzer düzeyde etkilediği gözlenmektedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından olan sözel ikna puan ortalamalarına göre, öğretmen adaylarının sözel ikna puan ortalamalarında okudukları bölüme göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F_{(1,263)}=1.19$, $p>0.05$). Bütün bölümlerdeki öğretmen adaylarının öğretmenleri ve aileleri tarafından duydukları başarılı olabilecekleri yönündeki cesaretlendirici sözlerin öz yeterlik inançlarını aynı oranda artırmaktadır.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarından olan psikolojik durum puan ortalamalarına göre Sınıf Öğretmenliği ($\bar{X}=4.12$; $SS=0.10$), Fen Bilgisi Öğretmenliği ($\bar{X}=4.25$; $SS=0.16$), Türkçe Öğretmenliği ($\bar{X}=4.40$; $SS=0.14$), Okul Öncesi Öğretmenliği ($\bar{X}=4.44$; $SS=0.13$), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{X}=4.25$; $SS=0.15$) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği ($\bar{X}=4.35$; $SS=0.19$) öğrencilerinin psikolojik durum puan ortalamaları ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği ($\bar{X}=3.80$; $SS=0.11$) öğrencilerinin puan ortalamaları arasında Sınıf, Fen, Türkçe, Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler Ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin puan ortalamaları lehine anlamlı fark göstermektedir ($F_{(1,263)}=2.94$, $p<0.05$). Buna göre, Sınıf, Fen, Türkçe, Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği öğrencilerine göre duygusal olarak olumlu ruh halinde olmalarından dolayı öz yeterlik inançları daha fazladır.

Öğretmen adaylarının yaşam doyum puan ortalamaları incelendiğinde Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin yaşam doyum puan ortalamaları ($\bar{X}=5.13$; $SS=0.20$) ile Sınıf Öğretmenliği ($\bar{X}=4.64$; $SS=0.14$), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{X}=4.14$; $SS=0.22$) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği ($\bar{X}=4.41$; $SS=0.27$) öğrencilerinin puan ortalamaları arasında Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin puan ortalamaları lehine anlamlı fark saptanmıştır ($F_{(1,263)}=2.38$, $p<0.05$). Ayrıca, Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{X}=5.08$; $SS=0.18$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{X}=4.14$; $SS=0.22$) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği ($\bar{X}=4.41$; $SS=0.27$) öğrencilerinin puan ortalamaları arasında Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin puan ortalamaları lehine anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(1,263)}=2.38$, $p<0.05$). Bununla beraber, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{X}=4.84$; $SS=0.15$) ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{X}=4.14$; $SS=0.22$) arasında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği öğrencilerinin puan ortalamaları lehine anlamlı fark bulunmuştur ($F_{(1,263)}=2.38$, $p<0.05$). Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin Sınıf, Sosyal Bilgiler ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencilerine göre yaşam doyumları daha yüksektir. Buna ek olarak, Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği öğrencilerine göre ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerine göre yaşam doyumları daha yüksektir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ile yaşam doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır? sorusu Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5
1. Performans Başarıları	1.00				
2. Dolaylı Yaşantılar	0.52**	1.00			
3. Sözel İkna	0.55*	0.47**	1.00		
4. Psikolojik Durum	0.61**	0.47**	0.48**	1.00	
5. Yaşam Doyum	0.28**	0.26**	0.22**	0.30**	1.00

** p < 0.01.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumları arasındaki ilişki incelendiğinde öğretmen adaylarının dört öz yeterlik inancı kaynağı ile yaşam doyumları arasında ilişki bulunmuştur. Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile en güçlü korelasyonu gösteren kaynağın psikolojik durum değişkeni olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının yaşam doyum ve psikolojik durum değişkenleri arasında pozitif orta düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır ($r=0.30$; $p<0.01$). Buna ek olarak, öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile anlamlı korelasyon gösteren öz yeterlik inancı kaynakları sırasıyla; performans başarıları ($r=0.28$; $p<0.01$), dolaylı yaşantılar ($r=0.26$; $p<0.01$) ve sözel ikna ($r=0.22$; $p<0.01$) değişkenleridir. Bu üç değişken ile yaşam doyumları arasında pozitif düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları arttıkça yaşam doyumları artmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre öğretmen adayları öz yeterlik inançlarının oluşmasında dört kaynağın da etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Shearn (2007), Can (2015) ve Akcaalan’ın (2018) çalışma sonuçları da tanımlanan bu dört kaynağın hepsinin de öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını artırdığını göstermektedir. Bu çalışmadan elde edile bulgulara göre en yüksek düzeydeki öz yeterlik inancı kaynağı performans başarıları olup psikolojik durum, sözel ikna ve dolaylı yaşantılar olarak sıralanmıştır. Bandura (1997), öz yeterlik inancının en etkili kaynağı olarak performans başarıları kaynağını işaret etmektedir. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarını araştıran çalışmalarda da (Arslan ve Bulut, 2016; Can, 2015; Mulholland ve Wallace, 2001; O’Neill ve Stephenson, 2012; Poulou, 2007; Shearn, 2007) performans başarıları kaynağının öz yeterlik inancını artıran en etkili kaynak olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, başarılı öğretim deneyimleri öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını artıracaktır. Çalışmada Shearn (2007) ve Arslan ve Bulut’un (2016) çalışma bulgularına paralel olarak psikolojik durum kaynağı, öz yeterlik inancını artıran ikinci kaynak olarak bulunmuştur. Öğretmen adaylarının, duygusal ve sosyal olarak tatmin edici, hoş giden ve eğlenceli öğretim etkinlikleri içerisinde yer almaları öz yeterlik inançlarını artıracaktır. Öğretmen adayları, öz yeterlik inançlarını artıran üçüncü kaynağın sözel ikna kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin ve staj rehber öğretmenlerinin öğretmen adaylarına iyi bir öğretmen olabilecekleri yönündeki olumlu geri bildirimlerinin onların öz yeterlik inançlarını artıracaktır. Sözel ikna kaynağının öz yeterlik inancını etkilediğini bildiren çalışmalar da (Arslan, 2019; Can, 2015; Oh, 2011; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2007) çalışmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının öz yeterlik inancını artıran son kaynak ise dolaylı yaşantılar kaynağı olarak bulunmuştur.

Buna göre başarılı öğretmenler ve başarılı akranların gözlenmesinden elde edilen dolaylı yaşantı deneyimleri öğretmen adaylarının öz yeterlik inancını artıracaktır.

Öğretmen adaylarının yaşam doyumu puan ortalamalarına göre yaşam doyumuna ilişkin görüşlerinin orta düzeye yakın olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalar, yaşla birlikte yaşam doyumunun azaldığını ve gençlerin olumlu ve olumsuz duygularını daha yoğun yaşadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin bulundukları yaş grubu itibarıyla (18-24 yaş) yaşam doyumlarını etkileyen yaşam alanlarını arkadaşlık, aile ve hobilerin gerçekleştiriliyor olması şeklinde (Cutler, 1979; Akt: Köker, 1991, 21-23) sıralanmaktadır. Bu alanlarda, bulundukları konum itibarıyla beklentilerini karşılayabilmeleri öğretmen adaylarının yaşam doyumu düzeylerini olumlu etkiliyor olsa da son sınıf öğrencisi olmanın getirdiği iş bulabilme kaygısının yaşam doyumu düzeyini olumsuz etkileyebilir.

Çalışmanın bir diğer bulgusuna göre; dolaylı yaşantılar kaynağının, öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarına katkısına ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre bir farklılık görülmezken; kadın öğretmen adaylarının performans başarıları, sözel ikna ve psikolojik durum kaynaklarının öz yeterlik inançlarını daha çok artırdıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Akcaalan (2018) tarafından yapılan benzer çalışmada ise kadın ve erkek öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda yapılacak çalışmaların, daha fazla bulguya olanak tanınması açısından önemlidir.

Çalışmada, öğretmen adaylarının yaşam doyum puan ortalamaları, kadın öğretmen adaylarının lehine farklılık göstermiştir. Çalışmanın bu bulgusu; Özgür, Babacan Gümüş ve Durdu (2010) ve Işık ve Koçak'ın (2014) araştırma sonuçlarıyla çelişirken; Tuzgöl Dost (2007), Özgen (2012), Receptoğlu (2013) ve Demir ve Murat (2017) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılacak derinlemesine çalışmalarla cinsiyetin yaşam doyumundaki etkisi daha ayrıntılı olarak ortaya çıkarılabilir.

Çalışma bulgularına göre performans başarıları, dolaylı yaşantılar ve sözel ikna kaynaklarının öz yeterlik inancına etkisi bölümlere göre farklılık göstermezken; psikolojik durum kaynağının öz yeterlik inancına etkisinin bölümlere göre değiştiği görülmektedir. Sınıf, Fen, Türkçe, Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin öz yeterlik inançlarının, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği öğrencilerine göre psikolojik durum kaynağından daha çok etkilendiği görülmektedir. Akcaalan'ın (2018) çalışmasında da sözel ikna ve psikolojik durum kaynaklarının öz yeterlik inancına etkisinin bölümlere göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Her iki çalışma sonuçlarının benzer olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının yaşam doyumlarının da öğrenim gördükleri bölüme göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Çalışmanın bu bulgusu Özdemir ve Dilekmen'in (2016) çalışma bulgularına benzerlik gösterir iken Şahin, Zade ve Direk (2009) ve Receptoğlu'nun (2013) çalışmaları ile uyuşmamaktadır. Bölüme isteyerek ya da istemeden yerleşme, bölümün adayın beklentilerini karşılayabilmiş olması ya da olmaması, mezuniyet sonrası atanma durumu gibi nedenlerin bu farklılığa sebep olduğu düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının performans başarıları, dolaylı yaşantılar ve sözel ikna kaynakları ile yaşam doyumları arasında pozitif düşük düzeyde; psikolojik durum kaynağı ile ise pozitif orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre, öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile en güçlü korelasyonu gösteren kaynağın psikolojik durum kaynağı olduğu saptanmıştır. Yaşam doyumu ile ilgili yapılmış araştırmalar, öğrencilerin eğitim hayatlarında çok sayıda stres faktörü bulunduğunu ve bunların yaşam doyumunu, psikolojik dayanıklılık ve genel iyi olma seviyelerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Moran ve Hughes, 2006; Akt: Çelik, Sanberk ve Deveci, 2017, 656). Buradan hareketle olumlu ruh durumunun yaşam doyumunu olumlu etkileyeceği sonucuna varılabilir. Bu sonuç, çalışmada psikolojik durum kaynağının yaşam doyumu ile en güçlü pozitif korelasyon gösteren kaynak oluşunu da açıklayabilir. Çelik, Sanberk ve Deveci (2017), öğretmen adayları ile yaptıkları benzer bir çalışmada

yaşam doyumunu ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Her iki çalışma bulguları birbirini desteklemektedir.

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre öz yeterlik inancı kaynaklarından; performans başarıları, sözel ikna ve psikolojik durum ile yaşam doyumunu düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre erkek öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinde daha başarılı deneyim kazanmaları sağlanabilir, onlara olumlu ve sözel mesajlarla yapabileceklerini görmeleri sağlanabilir ve mevcut yaşamlarına karşı olumlu yargıya varacakları dönütler verilebilir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynakları ve yaşam doyumları arasındaki ilişki incelendiğinde öğretmen adaylarının dört öz yeterlik inancı kaynağı ile yaşam doyumları arasında ilişki bulunmuştur. Buna göre öğretmenlik mesleği uygulamaları sırasında başarılı deneyimler geçirmeleri, sınıf arkadaşlarının ve danışmanlarının başarılı uygulamalarını gözlemlemeleri, danışman öğretmenleri ve arkadaşları tarafından cesaretlendirici sözler duymaları ve hizmet öncesindeki bu uygulamaları sırasında rahat ve mutlu hissetmeleri ile öz yeterlik inançlarının artması sağlanarak yaşam doyumları da artırılabilir.

Bu çalışma, bir devlet üniversitede eğitim gören 271 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Farklı üniversitelerdeki Eğitim Fakültelerine kayıtlı öğretmen adayları ile daha büyük çalışma grupları üzerinde de benzer çalışmalar yapılarak araştırmanın kapsamı ileride yapılacak çalışmalar ile genişletilmelidir. Çalışmanın verileri katılımcıların ölçeklere verdiği yanıtlar ile elde edilmiştir. Benzer çalışmalar nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme verileri ile derinlemesine incelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akcaalan, M. (2018). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı kaynaklarının belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Akcaalan, M., ve Arslan, A. (2017). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inanç kaynakları ölçeğinin geliştirilmesi. 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, 20-23 Nisan 2017, Antalya, Türkiye.
- Arslan, A. (2019). The mediating role of prospective teachers' teaching self-efficacy between self-efficacy sources and attitude towards teaching profession. *International Journal of Educational Methodology*, 5(1), 87-96.
- Arslan, O., ve Bulut, A. (2015). Turkish prospective middle grades mathematics teachers' teaching efficacy beliefs and sources of these beliefs. In *CERME 9-Ninth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education* (pp. 1123-1130).
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. NY: W. H. Freeman and Co.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopaedia of Human Behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). Newyork Academic Press.
- Can, H. (2015). Sources of teaching efficacy beliefs in pre-service science teachers. *Elementary Education Online*, 14(1).

- Chow, H. P. H. (2005). Life Satisfaction Among University Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis. *Social Indicators Research*, 70, 139-150.
- Çapa Aydın, Y., ve Woolfolk Hoy, A. (2005). What predicts teacher self-efficacy? *Academic Exchange Quarterly*, 9(4), 123-128.
- Çelik, M., Sanberk, İ., ve Deveci, F. (2017). Öğretmen adaylarının yaşam doyumlarının yordayıcısı olarak psikolojik dayanıklılık ve umutsuzluk. *İlköğretim Online*, 16(2), 654-662.
- Demir, R., ve Murat, M. (2017). Öğretmen adaylarının mutluluk, iyimserlik, yaşam anlamı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 347-378.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Ergin, B., Kaynak, K. B., Pınarcık, Ö., ve Arslan, E. (2013). Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 35-42.
- Gibson, S., ve Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76, 569-582.
- Gündoğar, D., Sallan Gül, S., Uskun, E., Demirci, S., ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 14-27.
- Işık, G., ve Koçak, Ö. F. (2014). İletişim fakültesi öğrencilerinin yaşam doyumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(3), 281-300.
- Kabasakal, Z., ve Uz-Baş, A. (2013). Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 27-35.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Klassen, R. M., Bong, M., Usher, E. L., Chong, W. H., Huan, V. S., Wong, I. Y., ve Georgiou, T. (2009). Exploring the validity of a teachers' self-efficacy scale in five countries. *Contemporary Educational Psychology*, 34(1), 67-76.
- Klassen, R. M., Tze, V. M., Betts, S. M., ve Gordon, K. A. (2011). Teacher efficacy research 1998-2009: Signs of progress or unfulfilled promise? *Educational Psychology Review*, 23(1), 21-43.
- Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lewandowski, K. H. L. (2005). A study of the relationship of teachers' self-efficacy and the impact of leadership and professional development. (Unpublished Doctoral Dissertation). Indiana University of Pennsylvania.
- Moller, V. (1996). Life Satisfaction and Expectations for the Future in Sample of University Students: A Research Note. *South African Journal of Sociology*, 27(1), 109-125.
- Mulholland, J., ve Wallace, J. (2001). Teacher induction and elementary science teaching: enhancing self-efficacy. *Teaching and Teacher Education*, 17(2), 243-261.
- O'Neil, S., ve Stephenson, J. (2012). Exploring Australian pre-service teachers sense of efficacy, its sources, and some possible influences. *Teaching and Teacher Education*, 28, 535-545.
- Oh, S. (2011). Preservice teachers' sense of efficacy and its sources. *Psychology*, 3, 235-240.

- Özdemir, M., ve Dilekmen, M. (2016). Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zekâ ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 98-113.
- Özer, M., ve Karabulut, Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyumunu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2), 72-74.
- Özgen, F. (2012). ÇOMÜ Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaşam doyumunu düzeylerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış mezuniyet tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Çanakkale.
- Özgür, G., Gümüş, A. B., ve Durdu, B. (2010). Evde ve yurttan kalan üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 25-32.
- Palmer, D. (2006). Sources of self-efficacy in a science methods course for primary teacher education students. *Research in Science Education*, 36, 337-353.
- Paolini, L., Yanez, A. P. ve Kelly, W. E. (2006). An Examination of Worry and Life Satisfaction among College Students. *Individual Differences Research*, 4(5), 331-339.
- Poulou, M. (2007). Personal teaching efficacy and its sources: student teachers' perceptions. *Educational Psychology*, 27(2), 191-218.
- Recepoglu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel*, 1, 311-326.
- Shearn, N. W. (2007). Sources of efficacy for first-year teachers. The University of Texas at San Antonio.
- Skaalvik, E. M., ve Skaalvik, S. (2009). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 1-11.
- Şahin, E., ve Açar, A. (2014). Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri, iş doyumları ve öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(1), 53-72.
- Şahin, F. S., Zade, B. M., ve Direk, H. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve yaşam doyum düzeyleri. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultay'ında bildiri olarak sunulmuştur. (01-03.Ekim). Ege Üniversitesi. İzmir.
- Şahin, Ş. (2008). Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumunu düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Telef, B. B. (2011). Öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesi, *İlköğretim Online*, 10(1), 91-108.
- Tschannen-Moran, M., Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and teacher education*, 17(7), 783-805.
- Tschannen-Moran, M., Hoy, A. W., ve Hoy, W. K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of educational research*, 68(2), 202-248.
- Tschannen-Moran, M., ve Woolfolk Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23(6), 944-956.
- Tuzgöl Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 132-143.

-
- Usher, E. L., ve Pajares, F. (2008). Sources of self-efficacy in schools: critical review of the literature and future directions. *Review of Educational Research*, 78(4), 751-796.
- Uz-Baş, A. (2011). Investigating levels and predictors of life satisfaction among prospective teachers. *Eurasian Journal of Educational Research*, 44, 71-88